

plàtans, pins i garrofers.

A poc a poc em vaig adonar que allò era una hisenda privada.

Vaig anar fent via cap a la placeta de l'entrada, sota l'ombra magnífica d'un lledoner. Allí hi havia un homenet assegut - potser setanta anys, potser menys- fumant, les mans blanques, en què transparentaven les venes, escurant àvidament un cigarret fins a la darrera il·luminació de la brasa, fins la darrera calada. Si li donaves corda, aquell home xerrava.

Entre eixes, arribà un Mercedes CDI 200 negre i l'home que fumava perdé el cul anant a saludar els nouvinguts que deixaren el cotxe a la vella placeta davant de l'edifici del Monestir. "És el baró i la baronessa. Viuen a València i a Madrid. Tenen un xalet a la Moraleja." Parlava dels barons com els pagesos del poble quan parlen dels rics que viuen a fora: "No saben el que tenen. Són molt rics". I llavors posava els ulls en blanc anant a rebre el baró.

"Són cosins primers, se van casar per amassar fortuna", -ens diu confidencialment quan torna. "No tenen fills". Llavors el fill de l'home que xerra en valencià ens cobra tres euros i ens dóna un paperet de color blau cel que hi posa "entrada".

"La caballeriza estropeó el suelo" comenten mentre trepitgen unes rajoles esmicolades anant cap a les seues dependències privades, escales amunt.

Se'n van claustre avall com una estampa inesperada de la història d'Espanya. El jesuïta ranquejant flanquejat pels barons de Trènor.

El guia, fill de l'home que fuma àvidament i ens conta històries, es diu Mario. És poqueta cosa i diu "Martx" a la castellana en comptes de "Marc". Renuncia fer la visita en valencià perquè hi ha una parella que diu que no l'entén, i sembla content de

renunciar a parlar en valencià. Quan llegeix una inscripció a la pedra en català diu que "es valenciano antiguo". Sap moltes coses però no té criteri. Repeteix sense ser-ne conscient el que la baronessa diu. Mario s'engresca explicant una grisalla del padre Barroso que hi ha en una dependència fosca plena de tinalles d'oli, com si aquella grisalla fos un quadre digne de figurar al Louvre. Li paguen poquet, al Mario. "Si no té ni per viure", diu son pare. Li fan passar amb cançons. Quatre generacions de la família han estat serfs dels Trènor. "Des dels agüelos... Lo pare, pobret, vivia ací, i jo de petit sempre estava ací. Ara no, ara visc a Ròtova".

Andreu Loncà i Loncà

Escolteu-la!

alpícat ràdio

107.9

Nosaltres les dones (en els temps passats)

Aquests dies es parla molt de la posició de la dona al món, sigui en la seva activitat com a estudiant, en el món professional o el seu remarcable protagonisme a la llar, esposa, mare i finalment, també, com a activista en la política.

He demanat al meu marit, que és un home que li agrada investigar com a doctor per la Universitat de Barcelona i estudia els protagonistes de la societat en tots els àmbits, un comentari sobre l'evolució del reconeixement de la dona en els estaments on hi participa, però obrint el teló de la història, ja al començament de la seva participació més activa en la família, els costums i la seva influència a la societat que lentament es va transformant.

El meu espòs vol remarcar que el paper assumit per les dones és un dels fenòmens més destacables dels profunds canvis socials de la nostra actual societat. L'autonomia de la dona per organitzar la seva vida, i en un procés que no s'ha acabat, permet mirar enrere i contemplar la seva situació i protagonisme en el passat, a la qual es refereix repensant la història de les dones a la Catalunya medieval, seleccionant aspectes escrits i publicats per la Biblioteca d'Història de Catalunya, i que recuperen l'experiència vital de les dones en la pràctica de les relacions humanes.

La naixent burgesia (anys del 1300 al 1500) deixava les dones a casa, ajudades per minyones, dides i esclaves. La casa era l'espai de la família, el lloc on es concentren els valors de la vida, l'escenari dels amors i dels desamors, dels naixements i de les morts. Elles estaven al corrent dels preus dels productes i de les necessitats i problemes de la gent del seu entorn: el marit, els fills i les filles, els parents, les amigues, els casaments, els enterraments i les malalties de parents i coneguts, essent receptores i transmissores de costums, i d'una cultura femenina ancestral. La llar era l'escola on s'educava les nenes que de generació en generació rebien de llurs mares o àvies coneixements molt diversos, dels quals les tasques domèstiques n'eren només una part.

Les noies de totes les condicions tenien la llibertat restringida per una sèrie de condicionaments i es casaven molt joves, entre els dotze i els vint anys. L'educació les preparava per a l'obediència i la submissió. Les filles es donaven en matrimoni i no tenien possibilitat d'elecció del seu futur, ja que era costum que els matrimonis es fessin públicament i amb el permís del pare i de la mare. Aquest costum s'havia convertit, de fet, en llei del segle XIV, per Jaume I l'any 1219.

La primera responsabilitat de la dona era el govern domèstic. Ella aportava estabilitat a la llar i també augmentava, en el transcurs dels temps, la responsabilitat en l'administració dels béns.

Un cop mort el marit, la vídua podia quedar literalment al carrer transcorregut un any després de la seva mort. Durant aquest any de plor s'alimentava dels béns del marit i podia viure a casa seva. Després, quan li era restituït el dot, havia d'abandonar tots els béns del marit.

Mentre no es produïa la devolució, la viuda quedava protegida per la *tenuta*, institució del dret català per mitjà de la qual la dona era dipositària dels béns del marit fins que no li era retornat el dot.

Hem detectat algunes actituds d'estima i valoració de la muller en els testaments de mercaders i propietaris de béns. El testimoni més generalitzat d'aquesta estima és que, quan falten fills, l'herència va a parar a la muller. Fins i tot es dona la circumstància que la muller, en molts casos, rep sistemàticament l'usdefruit de tots els béns, si bé la clàusula que no falta mai als testaments és la prohibició que torni a contraure núpcies i visqui dignament la seva viduïtat.

La institució de l'hereu foragitava del mas els cavallers i també la pressió cada cop més forta dels senyors feia que alguns pagesos sortissin de la terra per cercar una feina millor i espais de llibertat a les ciutats privilegiades.

Els privilegis atorgats pels monarques a les ciutats es concretaven sobre una part de la població, els anomenats ciutadans. Era ciutadà el que vivia de forma continuada a la ciutat i feia almenys un any i un dia que hi

residia. Llavors podien demanar carta de ciutadania. Només podien ser ciutadans amb plens drets els homes. Les dones eren habitants, però no ciutadanes. Mai no podien tenir carta de ciutadania.

El canvi a la societat urbana no va beneficiar doncs en absolut les dones. Elles no tenien altre protagonisme que la cura de la casa i dels fills, no tenien accés als estudis regulats i no els quedava quasi cap més sortida laboral que el filat, la costura, l'elaboració del pa i el servei domèstic.

La debilitat del sexe femení i la ignorància eren els arguments esgrimits per privar-les de qualsevol paper polític, fins i tot les privava de passar l'examen per ser mestresses en un ofici manual, si bé els grans escriptors de l'època consideren la dona un ésser ple de gràcia i dolçor, que doblega a l'home per l'encantament de la seva bellesa i el plaer. A la tradició medieval l'arquetip de la dona és la de contemplar-la com a Eva, l'escollida pel diable, i per altra banda com a contrapunt com a Maria, antítesi i sublimació del gènere humà. Mentre la primera implica la mort, la segona dóna la vida i la promesa de la redempció. Són prototips que dominen l'art i queden fixos a les imatges que proporcionen els artistes al llarg de l'Edat Mitjana. També foren criticades per l'ús de cosmètics, que es considera com una falta greu en corregir la imatge que el Creador els ha atorgat. En aquest punt els moralistes entenien que participa el dimoni en pretendre embaucar els homes, i es valoren com a actes relacionats amb els pecats de sobèrvia i de vanitat.

La historiadora Pilar Cabanes descriu el procés de la maternitat des de la fecundació a la lactància com a carregat de misteris i també de perills. Conèixer el sexe de la criatura era un motiu d'inquietud. Els símptomes de que naixeria un baró eren que la dona es sentia lleugera, tenia més gana, l'ull dret es movia més, la galta dreta s'abultava, avançava primer el peu dret al caminar i la part dreta del ventre es movia abans. Si no existien aquests indicis, segurament la dona donaria a llum una nena. El metge Arnau de Vilanova escrivia que en els parts les llevadores duïen a la mà tres grams de pebre i xiuxiuejaven el parenostre. Les llevadores que assistien els parts tenien coneixements d'herbes medicinals i medicina popular, i la partera

donava a llum en la intimitat, en un món exclusivament femení.

Referint-se el meu espòs a altres aspectes de les dones, vol assenyalar l'esclavitud i la prostitució. L'esclavitud en els darrers segles medievals era essencialment urbana, i les esclaves representaven una part important de la mà d'obra emprada a les llars burgeses. Pel que fa a la procedència d'aquestes esclaves eren fruit de ràtzies i de tràfic. Eren captives comprades o segrestades de cap a cap de la Mediterrània. En cas de guerra, el salari dels soldats i dels mariners que participaven en la conquesta podia ser el dret a la seva captura.

Pel que fa a les funcions de les esclaves, estaven destinades sobretot a les tasques domèstiques més feixugues de la llar. Algunes eren concubines dels amos, apreciades per ells i mares de fills reconeguts. Els fills i les filles de les esclaves eren esclaus de naixement i s'anomenaven *bords*.

Les dones que es dedicaren a la prostitució normalment era per causa de pobresa, misèria i marginació. La condició d'aquestes dones era precària i eren explotades pels hostalers que els llogaven casa, llit i roba i els venien el menjar i la